

«Jau daud vuschs criticas ord tut las regiuns»

Raschuns per spustar la tscherna dal presidi per la Lia

CUN CRISTIAN COLLENBERG
HA DISCURRÌ CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Damaun en in'emna sa radunan ils delegads rumantschs a Mustér. La tractanda principala pertutga il presidi da la Lia Rumantscha. Cristian Collenberg da la Societad Retorumantscha vegn a proponer dad eleger il nov president u la nova presidenta per la proxima primavera.**

La suprastanza da la Lia ha sezza tschertgà in candidat per il presidi. Tge è fallà vi da quest proceder?

Cristian Collenberg: Ins stuess formular auter – la suprastanza da la Lia Rumantscha ha communitgà ch'ins haja chattà in candidat. Cun quai èsi stà fatg. Quai è insatge maisudì. Pertge i cumpeta a las uniuns regionalas d'encurir e da proponer in candidat. Fallà è ch'ins n'ha betg prendì peda da tschertgar candidats en ina discussiun publica. E fallà è era da proponer in candidat al qual ins ha pli u main gia empermess ch'el vegnia elegi.

Han ins fatg quai?

Tenor mias infurmaziuns è ina cumissiun da la Lia sa messa a la tschertga. L'emprima prioritad è stada *Johannes Flury* perquai che la suprastanza ha gi l'impressiun ch'el vegnia acceptà da tuts. Ma i sa mussa gea pir en ina discussiun publica sch'in candidat è giavischà. I na va era betg mo per la dumonda d'ina personalitad, mabain anc per auters aspects. Per exempel il profil ch'i duvrass per in president u ina presidenta da la Lia Rumantscha.

Ins na perda nagut cun spustar l'elecziun

San ins discurre d'in agir centralistic da la Lia?

Igl è en mintga cas in agir nuntransparent. Ins sa dosta da far ina discussiun publica – in agir fitg defensiv. Quai è mia reproscha. Jau crai ch'ins haja temi ina caniala tranter ils adherents dal rumantsch grischun e dals idioms. Là han ins para gi l'impressiun ch'i saja meglier da prender ina persuna che na saja cumpigliada ni en ina ni en l'autra gruppa. La dumonda è naturalmain: Ston ins exnum ir ordaifer il moviment rumantsch per chattar ina tala persuna.

Sto il presidi vegnir occupà d'insatgi neutral che na dastga esser ni «grischunist» ni «idiomist»?

Quai è plitost ina dumonda dal profil. I dat persunas che han ina relaziun raschunavla, che vesan la funcziun dal rumantsch grischun ed han la chapientscha per ils arguments per ils idioms. Ins na dastga betg absolutisar ni ina ni l'autra vart. Jau sun persvadì ch'i dat tar ils Rumantschs avunda exponents che fissan abels d'avair ina posiziun raschunavla en quest grà.

Mo sco exempel: Fiss Martin Candinas ch'è s'engaschà per Pro idioms in candidat valabel?

Per mai n'èsi betg ina dumonda sch'insatgi è cumpiglià en in u l'auter moviment. I dependa dal sa cuntegnair visavi persunas cun in'autra opiniun. Sch'insatgi ha mo per finamira da cumbarter il rumantsch grischun u il cuntrari, lura na fiss questa persuna sa chapescha betg dada per il presidi. Ma

Ina discussiun vasta ed averta davart il presidi da la Lia – gliez giavischà Cristian Collenberg, parsura da la Societad Retorumantscha.

FOTO Y. BÜRKL

sch'insatgi sustegn in u l'auter moviment e posseda l'avertadad duida sche na fiss quai nagin impediment.

Sin cura vulais Vos spustar l'elecziun?

Il pli perdet fissi da fixar l'entschatta da la primavera – forse il mais da mars – ina nova radunanza. Quai dess temp avunda per discurre seriusamain cun candidatas e candidats pussaivels. Sco emprim fissi dentant da sviluppar en ina discussiun publica las pretensiuns dal profil.

Duvrassi ina cumissiun?

Da quai n'ha nagin discurre. Tenor mai tanschi sch'ins fa ina discussiun cun sa servir dals meds publics e meds tecnicos ch'ins posseda ozendi per consultar en moda e maniera adattada las gruppas che proponan insatgi.

Las duas presidentas ed il president da las trais uniuns regionalas han temì la tensiun ed han perquai surlaschà a la Lia la tschertga d'in nov president. Vi da quai na sa mida gea nagut cun spustar la tscherna?

Mia impressiun è plitost che la suprastanza da la Lia sezza ha temi la discussiun. Il proceder è stà uschia ch'ins ha proponì a las uniuns regionalas in candidat che stess a disposiziun cun la speranza che las uniuns ditgian gea. Tge che fa smirvegliar è che las presidentas ed il president han dà il consentiment entaifer fitg curt temp. Tenor mai na po quai betg esser il resultat d'ina profunda discussiun en las uniuns regionalas. Jau daud vuschs criticas ord tut las regiuns.

La Lia sa dosta da far ina discussiun publica

Èn las suprastanzas da las trais uniuns regionalas insomma vegnidas consultadas?

Jau hai l'impressiun che la Lia haja discurre mo cun las presidentas ed ils presidents – u meglier ditg: La Lia ha proponì ed orientà davart la candidatura. En vista al temp ch'ins ha gi a disposi-

ziun n'han ins segir betg fatg ina discussiun vasta. Ins n'ha betg gi peda. Uss sa mussi che las uniuns regionalas fan anc ina scunrada curt avant la radunanza. Sche quai è l'emprima discussiun che vegn fatga davart il presidi da l'uniun tetgala, stos jau dir: Quai n'è betg gist cunvegnent per ina dumonda uschè impurtanta.

Las uniuns regionalas tramettan 33 delegads a Mustér. Las autras uniuns han 32 delegads. Tgi sustegn il spustament da l'elecziun?

Las uniuns senza tgira dal territori n'èn betg s'organisadas. Mia speranza è che la radunanza fetschia ina discussiun raschunavla e ch'ins vesia: I n'è betg in bun mument da far l'elecziun. Ins na perda gea nagut cun referer il termin. I n'è betg ina dumonda da prestige. Sche l'elecziun na vegn betg spustada fissan las consequenzas pli grevas. Ord vista da las uniuns che vegnan supprimidas na ma pos jau betg imaginar che la collavuraziun cuntinuass sco fin qua. I avess segir consequenzas che na fissan betg bunas per l'atmosfera e per la lavur da la Lia Rumantscha ils proxims onns.

Igl è in agir nuntransparent

Tge consequenzas?

Jau pos m'imaginar – en quel mument ch'ins snega da discussiunar dumondas uschè impurtantas sco il presidi – che tschertas uniuns pudessan sistir ad interim la collavuraziun cun la Lia Rumantscha fin che la situaziun sa mida. Per la legitimaziun da la Lia Rumantscha n'avess quai betg bunas consequenzas.

Sistir la collavuraziun cun la Lia fiss in pass radical?

Forsa fissi simplamain consequent da dir: Ins na po betg esser commember d'ina uniun e far finta da collavurar cun quella sch'ins n'ha absolutamain nagina pussaivladad da conceder e condiscutar. Il signal per la Lia Rumantscha sto esser: Ella ha dad esser qua per las uniuns e per il moviment rumantsch e betg per sasezza.

Vus avais l'impressiun che la Lia s'occupeschia mo cun sasezza?

Tge ch'jau na chapesch betg è la nuntransparenta che vegn cultivada. Nus avain tantas uniuns affiliadas che tutgan tar la Lia Rumantscha. Sch'ins snega uss la discussiun davart il presidi, tge funcziun han lura anc las uniuns affiliadas.

I cumpeta a las regiuns da vegnir cun in candidat

Alura han mo pli las trais uniuns regionalas da dir insatge?

Lezzas delegheschan gea la dumonda dal presidi era mo a la suprastanza da la Lia – che propona da far uss l'elecziun. I na dat dentant nagins motivs per betg

referer la tscherna, il cuntrari, i dat blers buns motivs en vista a la qualitad da l'elecziun. La presidenza da la Lia Rumantscha ha adina giugà ina gronda rolla. Igl è stà in post attractiv. Ch'el è tuttenina uschè pauc attractiv ch'ins na chatta nagin or dal ravugl dal moviment rumantsch, quai ston ins l'emprim anc mussar. Per mai èsi evident: La suprastanza ha tschertgà mo tranter las persunas ch'ella enconuscha.

Corina Casanova n'ha mai ditg «na»

Enconuschai Vos pia persunas che stessan a disposiziun?

La chanceliera federala *Corina Casanova* – ch'è vegnida consultada differents giadas – ha ditg ch'ella na possia betg prender ina decisiun uschè ditg ch'ella saja en uffizi fin il davos da l'onn. Ma ella n'ha mai ditg na. Cun referer l'elecziun pudess ins signalisar ad ina tala persuna ch'ella fiss fitg giavischada. U ditg en general: Tgi che less surpigliar in tal post sto impunder bler temp e sto l'emprim discurre cun ses patron. Persunas che fissan adattadas per il presidi ston pudair planisar a lunga vista e ston s'organisar. Cun in'elecziun a la svelta sco quai che la suprastanza da la Lia ha organisà na pon ins gnanca vegnir en discurs cun persunas adattadas.

En il cussegl grond dessi politichers rumantschs che sa profilassan forsa era gugent sco parsura dals Rumantschs, per exempel Jon Pult – el fiss bunamain daventà cusseglier naziunal l'ultima fin d'emna – u il Lumnezian Marcus Caduff ed auters?

Jau na discurre ussa betg da persunas. Ma ins vesa che las personalitads fissan qua. Ins sto far la discussiun. Ina candidatura uschia dastga era sa sviluppar. I sa tracta tuttina d'in post exponì. Ed i dependa propi dal profil. Ins na po betg dir: Qua evitain nus scadina discussiun. Natiralmain ch'i dat era discussiuns che n'èn betg fitg simplas, quai è cler. Ma quai ston ins prender en cumpra avant mintga elecziun.

Pertge ha la Lia tegnì secret la demissiun tants mais?

Dapi la primavera passada sa la suprastanza da la Lia Rumantscha ch'el president *Duri Bezzola* chala la fin da quest onn. Plirs mais han ins tegnì tschelà il fatg. Pir il settember han il secretari *Urs Cadruvi* ed il president partent communitgà la demissiun – gist ensemen cun la candidatura da Johannes Flury. Enfin la radunanza da delegads da l'october èsi perquai stà numpussavel da bajegiar si a moda seriosa ina candidatura alternativa per porscher als delegads ina vaira schelta.

Il president partent *Duri Bezzola* explitescha pertge che la suprastanza da la Lia ha tschernì questa via: «La primavera hai jau communitgà a la suprastanza ch'jau demissiuneschia. Lura ha la suprastanza analisà la situaziun e vesi il basegn e l'obligaziun da preschentar propostas concretas cura ch'ins communitgescha la demissiun al public. La suprastanza ha tschernì questa via per betg vegnir en la critica ch'ins na fetschia naginas propostas. A favur da la chausa e per amur d'ina stabilitad instituziunala han ins vullì preschentar la situaziun – cun il basegn d'in president nov – betg cun mauns vids, ma-

bain cun avoir examinà ina candidatura ed ina proposta concreta en coordiazion cun las trais uniuns regionalas.»

Areguard l'elecziun da ses successur e davart la proposta da spustar di *Bezzola*: «Sco president actual èsi mia voluntad da restar neutral areguard mes successur. La proposta da las trais uniuns regionalas areguard la candidatura da Johannes Flury èn da respectar. Spustar be per spustar n'è dentant betg in argument fitg ferm. Sch'i dess ina proposta concreta d'in segund candidat u d'ina segunda candidatura fissan ils arguments pli clers. L'argument per spustar para dad esser ch'ils dus mais tranter la communicaziun e l'elecziun sajan per tschertas persunas memia curts per tschertgar in candidat. Quest argument è dubitavel. Per il mument n'èn enconuscentas naginas autras candidaturas. Ils delegads ston ponderar sch'els prefereschian ina tscherta instabilitad instituziunala cun in interregnum senza president. Quai n'è betg ina perspectiva legraivla. Ils delegads èn pero suverans per discutar e decider. Mes cussegl è dad eleger en in'emna en tutta normalitad in successur.»